

**BÜLENT ERKMEN'LE
"SON İŞLER"
ÜZERİNE**

Bir günün hikâyesiyle başlayalım. Güne nasıl başlarsın?
BÜLENT ERKMEN: Gündüz olunca güne başlanıyor, hayatım sürprizlerle dolu değil. Üniversitede dersim yoksa buraya ge-

liyorum genel olarak; bu çoğu zaman hafta sonunu da kapsıyor. Geliyorum ve unutmadığım, ilk yapayım diye düşündüğüm şeyle başlıyorum.
Dağınık masayla...

Burada 28 ayrı iş var.

Roman yazarlarımı hayatım boyunca kışkırdım. Dört yıl, beş yıl bir tek iş yapıyor, tek bir işin içindeki dağınıklık toplanıyor. Tek bir şeyin içi çoğaltıyor; müthiş bir şey. Buradaysa, tasarım süre kısalığını gerektirdiği için üst üste binmeler başlıyor, masanın üstü bu hale geliyor. Ve buradan ayıkladıklarımla, en üstte olanlarla başlıyorum. Altta olanları unutturum genellikle. (gülüyor)
Sanıldığının aksine, düzenli bir insan değilsin yani...

Katiyen.

Güne başlarken müzik dinler misin?

Dinlemem. Küçük bir kahvaltı, sonra buraya gelirim.

Seni beklerken CD'lerine baktık, Philip Glass, Bach, Baba Zula ve "Armenian Songs From Dersim" dikkatimizi çekti. Bunlar arasında benimle en ilişki kuran Philip Glass. Ve ayrıca, Steve Reich, Terry Riley, Meredith Monk, Arvo Pärt ve benzerleri. Bunlar benim bir dönemim, belki onlar da eskidi ama, o bir "dünya". Baba Zula albümü ise Murat Ertel'in babasından dolayı (Mengü Ertel) beni tanıdığı için hediye ettiği bir şey.. Baba Zula'nın ilk dönemi, Zen dönemi ilgimi çekti. Oradaki arayışlar...

Hegel "gazete okumak modern insanın sabah duasıdır" diyor, sende durum nasıl?

Hafta sonları evet, ama hafta içi gazeteler orada durur, gördüğün gibi. Aralarda bakıyorum, gözüme kestirdiğim uzun bir yorum yazıysa, akşam okuyorum. Veya öğlen bir şeyler atıştırırken...

Burası senin için ne? Sergi kataloğundaki söyleşide "BEK bir

ajans değil" diye vurguluyorsun.

Evet, değil. Burası BEK. Çalıştığım yer. Arkadaşlarımla birlikte iş yaptığım, iş ürettiğim yer. Burada "tasarım mekânı" referansları pek gözükmez. Geçenlerde soruyordu biri "nasıl taslak yaparsınız" diye. Ben taslak yapmam. Post-it'lere çizirim, daha çok da kafamda çözerim, anlatırım... Bilgisayarda iş üretmeme lüksüne sahip son kuşağım. (gülüyor)
Masada üstte duranlar arasında Nabokov'un "The Original of Laura"sı göze çarpıyor.

İletişim Nabokov'ları basıyor, dizinin kapaklarını ben yapıyorum. Nabokov'un bu kitabının hikâyesi ilginç. "The Original of Laura" son kitabı, ölümünden sonra oğlu yayınlıyor. Nabokov, küçük not kâğıtlarına yazıyor ve giderek bir demans hali oluyor, hafif hafif dağınıklaşiyor yazdıkları. Kitabın tasarımcısı onu biraz gösteriyor, kapaktaki başlık yazısı yavaş yavaş kararıyor... Bu özel bir edisyon, yazdıklarının tıpkı-basımını yapmışlar, istiyorsan o not kartlarını sayfanın içinden çıkarıyorsun. İletişim bu kitabı normal bir edisyon olarak basıyor. Ben sadece o dizinin devamı olarak bir son kapak yapacağım.
Bu kadar işin arasında roman okumaya vakit buluyorsun. Vakit bulmaya çalışıyorum.

"Son İşler"ın kataloğundaki söyleşide W. G. Sebald'dan etkilendiğini söylüyorsun. "Sabır"ı seyrettin mi, Sebald filmi? Yanımda, yeni buldum. Film Festival'de göremedim, dvd'sini seyredeceğim. Öldükten sonra, "Göçmenler" adlı kitabıyla keşfettim Sebald'ı. Kurgusal bir gerçekçilik yaratma hali ilgimi çekti; fotoğraf kullanımı... Sebald'daki kurgusal gerçekçilik, sanki yan masada oturuyormuşsun da kahramanı dinliyormuşsun gibi. Benim hoşuma gider, bir yerde otururken yan masada konuşulanları dinlerim, karakterler ve onların bilmediğim hikâyeleri hakkında tahminler yürütürüm. Öyle bir şey vardı kitapta; karakterleri, olan biteni yan masadan izliyormuşum gibiydi, çok etkilemişti. Benzer bir şeyi Orhan Pamuk "İstanbul" kitabında yaptı. Ama orada kişisel hatıralarını fotoğrafla destekledi. Orhan'ın Sebald'ın yolunu genişlettiği örnek ise "Masumiyet Müzesi"! Bir romanın hayali karakterlerine ve ilişkilerine dönemin gerçek nesnelere yakıştırmak! Ve okunanla izlenen kavramsal olarak ilişkilendirmek! Ama keşke kendi uzmanlığının dışına bu kadar tek başına çıkmasaydı.

Sinema ve tiyatroyla da yakından ilgilisin. Son zamanlardaki oyunlardan, filmlerden sevdiğin, beğendiğin neler?

Reasürans'taki "Son İşler"ini temaşa edince baskın şart oldu. Bir sabah erkenden sızdık karargâhına... Etrafı kolaçan ettik, bıraktığı izleri inceledik, ipuçları topladık. İçeri girdiğinde eller yukarı dedik, işinden gücünden alıkoyup teybin düğmesine bastık. Tasarım dendiğinde Türkiye'de akla gelen ilk isim karşınızda...

Söyleşi: Yücel Göktürk

Bülent Erkmen iş üstünde. Akademi'de Sadı Çalık'ın atölye duvarına astığı yazı kulağına küpe: "Yarınki işinizi bugünden yapmayın."

Arredamento Mimarlık'ın Mayıs 2005 sayısının kapağı

Biraz modernist kalıyorum galiba. (gülüyor) Farklı algılama biçimleri üzerine yapılmış çalışmalar çok, çok azaldı. Eskiden tartışırdık, "alternatif tiyatro", "hayır, alternatif değil, öteki tiyatro" falan... Şimdi en öteki DOT kaldı. (gülüyor) O da öteki değil. De-

ğişen durum, dönüşen zaman, algı formlarındaki farklılaşma, düşünceyi ifade etmedeki farkı ortadan kaldırdı. İnternet estetiği çok etkileyici, biraz ona bağlıyordum, zap meselesi... Bir şeyde duramıyoruz, ötekine geçmemiz gerekiyor, bir şey sürekli izlenmiyor. Buna göre de estetik oluşuyor, anlatım formları buna göre oluşmaya başlıyor; yazılar kısalıyor, parçalanıyor. Her şey kısalıyor, her şey azalıyor; mesaj denen şey çıkıyor, kelimeler kendi

içinde kısalıyor. Böyle bir döneme giriliyor, bu dönemde biz nasıl bir yer tutmalıyız? Bunu düşünmüyoruz. Ben genel olarak sık sık eskiyi hatırlamayı tavsiye ediyorum. Sizi siz yapan günler vardır, iyi olduğunuz günler, kendinizi iyi hissettiğiniz günler, seni sen yapan günler...

O günleri sık sık hatırlayın diyorum. Hepimiz ya biraz kendi gettolarımızı kuruyoruz ya da dönüşüyoruz, bugünün estetiğine ya da anlayışına teslim oluyoruz. İki yıl önce Erden Kıral'ın son filmi gördüğümde, zannettim ki "alzheimer" oldu, her şeyi unuttu, bugüne kadar ne yaptığını unuttu, sonra son zamanların filmle-

Şu kapağı (Arredamento, Mayıs 2005) konferanslarda gösteriyorum. "Bu nedir?" diyorum, herkes "Türk bayrağı" diyor. Kırmızı ve beyaz kumaş parçalarını bir arada görünce "Türk bayrağı" demek, işte milliyetçilik bu!

"Futbol fanatizminin ne olduğunu Cengiz Çandar'da gördüm. Aziz Yıldırım tutuklandığında 'stadın ismini Yıldırım yapalım' dedi, 'başkanın ismini verelim'. Ne diyeceksin? Galatasaray'ın 100. yılı için BEK'te yaptırdığım 'aslan' logosunun içinde FB yazısı buldular. Bir köşe yazarı ciddi ciddi yazdı bunu. Taraftarlık böyle bir şey."

mayı tekrar öğrenmeye çalıştı ve "ha, sinemada bunlar yapıyormuş" diyerek onları yapmaya çalıştı. Tipik bir örnek olduğu için söylüyorum. Her disiplinde böyle. Tabii bir yere takılıp kalalım anlamında söylemiyorum. Kendi dünya anlayışın, kendi doğruların içinde tabii bir gelişme olacak, ama... "Geçen Yıl Marienbad'da"dan (Alain Resnais, 1961) nereye gelindi şimdi. Bazen seyrediyorum onları; aman allahım, ne günler geçirmişiz! Öyle günlerden geçtik, böyle şeylere geldik. Derek Jarman'ın "Blue"sunu (1993) seyrettik, 60 dakika bir mavi ekran. İstanbul Film Festivali'nde gösterildi, Fitaş'taydı, o zamanki büyük salonda, koridor doluydu. Tamam, bazı sinemacılar "bu sinema değil" deyip kalktı, ama böyle bir durumdan geldik. John Cage'in sevgilisi Merce Cunningham felçli halile bir sandalyeyle bir saat dans etti, oturarak, kal-karak, durarak... Böyle günlerden buraya geldik. Şimdi, her şey bir "gösteri", herkes bağırıyor, üstelik aynı anda bağırıyor. (gülüyor)

Son zamanlarda seyrettiğin filmler içinde beğendiğin, sevdiğin nelerdi?

Şu an aklıma gelenler "Torino Atı", Macar yönetmen Béla Tarr'ın son filmi, ama gerçek anlamıyla son, bir daha film çekmeyecekmiş. Romanyalı genç yönetmen Radu Muntean'ın "Tuesday, After Christmas"ı. Türkiye'den Aslı Özge'nin afişini de yaptığım "Köprüdekiler"... Bir de İranlı yönetmen Ashgar Farhadi'nin "Bir Ayrılık"ı. Hepsi birbirle-

rinden ayrı karakterde filmler. Beğenilerimde şizofrenik bir durum mu var acaba? (gülüyor) "Son İşler" sergisini gezerken insan ister istemez "ilk işler" i merak ediyor. İlk işler neydi, sende iz bırakanlar? Ve geriye baktığında, sana kendini iyi hissettiren işler...

Reyo Basımevi vardı, benim tarihimde önemli yer tutar. Üç ortak; Çağatay Anadol, Ferit Erkman, Selçuk Batur. Onlarla oturup kalkmaya başladım. Fethi

Naci'leri, Aydın Emeç'leri orada tanıdım. Yemekler yenir, içkiler içilir, çapkınlıklar anlatılır, böyle tuhaf bir yerdi. Kitap kapağı yaparak başladım. Reyo'nun küçük bir matbaası vardı, sadece kapak basarlardı neredeyse. Bende iz bırakanlar

arasında Tomris Uyar'ın "Sesler, Yüzler, Sokaklar" kapağı. Elyazısıyla, yazının resmiyle yaptığım bir kapak. Yazı gibi duruyor, yazı değil, ama bakınca yüzü çıkıyor. Bir de Hür Yayın'dan çıkan "Soyunanlar", Zeyyad Selimoğlu'nun kitabı. Bir de Dergâh Yayınları'na yaptığım Tanpınar'ın "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" kapağı. Kendi kendini dolayan bir

**YAŞAR ÇABUKLU
Kültürün Karanlığı**

Çabuklu bu onuncu kitabında kültürün huzursuz olduğu alanları ele alıyor... Kültür boşluğun, karanlığın, muğlaklığın, anlam yitiminin, ölümün izlerini taşıyan bu alanlara negatif değerler atfetmekle sınırlandırmıyor kendini, onları yeniden biçimlendiriyor da. Bazen labirent, trapez, ip cambazlığı örneklerinde olduğu gibi—meydan okuma, eğlenme amacıyla—onları bizzat kendisi yaratıyor; çölü, harabeyi, bataklık turizmin konusu haline getiriyor; can sıkıntısına çözüm olarak eğlence endüstrisinin ürünlerini devreye sokuyor.

► BOŞLUĞUN ÇAĞRISI

Can Sıkıntısı
Trapezci ve İntihar Atlayışçısı
İp Cambazı
Pencere
Çöl

► MUĞLAK BÖLGELER

Labirent
Bataklık
Harabe
Toz
Koridor

► BENZERİN PAYI

Gölge
Ayna ve Ben
Hayalet Uzun
Plastik

► SONA DOĞRU

Spiral ve Anafor
Rembrandt ve Otoportreleri
Derisi Yüzülmüş Öküz

“memur” resmi, kolları uzar, bütün vücudunu dolar; onlar ilkler arasındadır. Öyle başladı. Güzel Sanatlar Akademisi’nde Grafik Tasarım eğitimi gördüm, ama orada hiçbir şey yapmadım.

Akademi’de sadece film seyretmişsin. Katalog-daki söyleşide öyle diyorsun.

Evet. (gülüyor) Bugünkü Sinema Televizyon Enstitüsü’nün Sami’nin (Şekeroğlu) yanındaki kurucularındanım. Akademi benim için tasarım eğitiminden çok Sami’yle birlikte, onun başını çektiği sinema faaliyetiydi. Önce Kulüp Sinema’ydı, ben onun sonuna yetiştim, sonra Türk Film Arşivi oldu, hatta dernek haline geldi. Ve sonra bugünkü Enstitü oldu. Öğrenciliğim orada geçti. Mezun oldum, evlendim, askerlik... Sonra, tasarımla ilgili çalışmaya başladım. İki yıl boyunca, evde oturup sadece yarışmalara katılarak geçindim. Ve o sırada Reyzo dönemi başladı. ODTÜ’den arkadaşımı Çağatay Anadol; bu ahbablık sayesinde Reyzo’nun işlerini yaparak girdim işin içine...

Akademi öncesinde bir ODTÜ maceran var.

Evet. (gülüyor) İki yıl okudum orada. Fikir Kulüpleri Federasyonları -FKF’ler, o en sol dönem. ODTÜ’den atıldım, ‘67’de Akademi’ye girdim.

ODTÜ’deki dönem arkadaşların, çevren yakın tarihin önemli siyasi simaları...

Üç kişi asıldı, müebbetle kurtulan dördüncü kişi Atilla Keskin’di, şimdi Almanya’da yaşıyor, çok yakın arkadaşım. Akın Atauz, Sinan Cemgil... Sonra Çağatay Anadol... ODTÜ’de sanat kulübü kurdum. Çağatay’ın bir ayağı hafif sekerdi, uzaktan görürdüm. Bu haliyle o iyi başkan olur diye düşündüm. Gittim, teklif ettim. Öyle tanıştık.

Sinan Cemgil’le ilgili ne kaldı hafızanda?

Teke tek değil, grup arkadaşydık. Çok sakın bir kişiydi, neşeli, ölçülü... En çok sakinliği aklımda kaldı. Kendinden beklenmeyecek bir performans gösterdi. Son derece nazikti, ölçülüydü. Onu liderliğe götüren de bu hali oldu herhalde.

Akademi’deki lâkabın “ince dayı”...

(gülüyor) ‘68 hareketinde bir ay falan kapattık okulu, işgal... O zamanki müdüre, şimdiki adıyla rektöre gittim, “okulu boşaltıyoruz ve öğrenciler el koyuyor bir süre” dedim. Acaba odalarını boşaltabilirler miydi? Onunla birlikte odasından çıktığımı, Akademi merdivenlerinden aşağıya indiğimi ve okulun kapısına kadar ona eşlik ettiğimi hatırlıyorum. (gülüyor) “İnce dayı” lâkabı o olaydan... İlginç olan şu: Bütün öğretim üyeleri dışarı çıkarılıyor, okul boşaltılıyor, polis diye bir kavram yoktu, akla gelmiyordu. Dışarda yemekler pişiriliyor, mikrofona tesisatı kuruluyor, ben bildirileri okuyorum. Komisyonlar kuruldu, herkes değerlendirme yapıyor, eleştirilerini yazıyor. Geceleri orada yatıyoruz. Zaman zaman da, rektör yardımcısını, bazı yöneticileri kabul ediyorduk, toplantı yapıyorduk, derdimizi, taleplerimizi söylüyorduk,

dinliyorlardı, tekrar dışarı çıkarıyorduk. Çok ilginç; polis diye bir şey yok! Akla bile gelmiyordu. **Akademi’de en sevdiğin, takdir ettiğin hoca kimdi?**

Altan Gürman’ı, Sadi Çalık’ı severdim. İkisinin de öğrencisi değildim. Biri Resim, diğeri Heykel bölümündeydi. Sadi Çalık kuralları umursamayan, öğrenciyle arkadaş olan bir kişiydi. Bir gün elinde bir karton rulo, öğrencilerin çalıştığı atölyeye girmiş ve üzerinde “Yarınki işinizi bugünden yapmayın” yazılı büyük bir afiş atölye duvarına asmış! Yumuşak, sorgulayıcı, hamasetten uzak bir ortam yaratırdı Sadi Çalık.

Hayatında kendini en iyi hissettiğin, seni sen yapan dönem o mu?

Bu, işin içine en sert girdiğim dönem, geniş bir dönem... En avangard tiyatrolar, en sıradışı filmler, en radikal müzikler... Öyle bir dönem oldu, uzun süren bir dönem. O dönem beni açıkçası çok besledi, tasarımlarımla ilgili düşünmeye çalıştım. Çağdaş sanattan çok yararlandım tabii. Aysel (Erkmen) sayesinde çağdaş sanattan çok beslendim. Türkiye’de şunu eksik buluyorum: En avangard yazarımız çağdaş sanatta Picasso’da kalmış durumda, ötesine gidemiyor. Sine-macılarımız, yazarlarımız kendi konularından başkasıyla ilgili değil. Herkes kendi iyi olduğu konuya kapanmış durumda; dışardan beslenmiyorlar. Kapanma fena değil, takıntılı hal insanı iyi yerlere götürür. Ama, kapanma bu kadar aşırı olduğunda körlük yapıyor. Kendinden menkul şeyler çıkarıyor belki, buna en tipik örnek, bir vaka olarak, Metin Erksan’dır. “Deli” ile “deha” arasındaki yerde kaldı. Halbuki, dünyaya açık olsaydı, çok başka bir yerde olabilirdi. Takıntılıları içinde sıkıştı, bu insanı tutucu hale getiriyor, aşağı çekiyor, belli bir süre sonra verimsiz hale getiriyor. Ve kurallarla yaşamaya başlıyorsun. Kurallar, tamam, iyidir, bir şey demiyorum, ama kuralları bozabilme performansını gösterebilmek lazım.

Kuralların içine hapsolmaya başlıyorsun bir süre sonra ve yaptığın işin parlaklığı gidiyor.

O dönemde sende en çok iz bırakan filmler neler?

Yeni Dalga filmleri. Form olarak başka bir şeydi. Böyle bir şey bir daha gelmeyecek gibi.

Godard’ın son filmi seyrettin mi?

Seyretmez miyim! “Film Sosyalizm”. Müthiş bir şey! Çok entelektüel! Bir söz üretiyor, sadece form değil. Hatırlamak meselesinden bahse-

diyorduk ya, unutamadığım filmleri tekrar seyre-diyorum da bazen, Woody Allen mesela, gençliğinde “Zelig”i yapmış! Anlatımıyla, biçimiyle... “Zelig”i yapan adamın şimdiki fimlerine bakınca da görebilirsin içinde olduğumuz dönemi. Dönemdeki değişimi onun şahsında izleyebiliriz.

Son zamanlarda bizde iki yönetmen öne çıktı: Nuri Bilge Ceylan ve Zeki Demirkubuz. Onların sinemasıyla ilişkin nasıl?

İkisini de çok önemli buluyorum, tüm filmlerini gördüm. Ama ikisi de demin dediğim anlamda kapalılar, kendi konularının dışına kapalılar. Nuri Bilge, kendisini kapattığı alanda açık. Belli ki çok film seyrediyor ve Batı’nın formuna açık. Bu konuda, belli bir konuda da olsa, dünyaya açık olmasından, dünya örneklerini iyi biliyor olmasından gelen mükemmeliyetçi bir yan var. Bir problemi çare üretmek için çözüyor ve ondan görsel bir dil yaratıyor. “Üç Maymun”da yaptığı şey mesela: Bir kadınla bir erkek kavga ediyor, bağırış çağırış... Belli ki, oyunculuk problemi var. Ne yapmış? Olabildiğince uzağa koymuş; tek plan, uzakta, sesler rüzgârla belli belirsiz geliyor. Yüz ifadelerini görmüyoruz, çırpınma, didişme, bir şey var... Bir problemi farkedersen çözüm ararsın ve özgün bir şey bulursun. Bu, aklımda kalan sahnelerinden biri. Bir çare buluyor ve sonuçta, her tarafı bitmiş bir iş çıkıyor, bir form oluşturuyor. Fotoğrafçılı-

ğın gelen görüntü anlayışı da onu mükemmel destekliyor. Zeki ise kendi alanına da kapalı. Çok ciddi bir edebiyatçı formasyonu var, edebiyatın bir dönemiyle çok iç içe yaşıyor. Dostoyevski, Camus... Orada çok iyi yaşıyor. Belki bu kapalılıktan gelen, bütün alanlarda ender bulunan bir “hiçbir şeyin etkisinde kalmama hali” var onda. Olağanüstü bir özgünlük hali! Birçok yönetimde başkalarından alınmış birçok plan

bulabilirsin, ama onda yok. Hakikaten özgün bir şey yapıyor. Bu kapalılık bu işe yaramış. Ama, işi-ğiydi, montajıydı, onu da ben yapayım, bunu da ben yapayım; “auteur” halinin genişletilmiş uygulama-

masından, biraz da Yeşilçam’dan gelen, tırnak içinde “pasaklı” bir hal ortaya çıkıyor. “Ben varoşların aydınırım” diyor ya, sokaktan gelmenin avantajına sahip; sertliğiyle umursamazlığı... Bu, onun sinemasında çok var. Ben bir şey anlatıyorum diyor, paldır küldür anlatıyor, ama iyi anlatıyor.

Demir “Bir Ayrılık”ı andın; onda seni yakalayan neydi?

İran sineması başlı başına bir “vaka”. “Bir Ayrılık” son örneklerden biri, ondan evvel Kiarostami’ler, Makhmalbaf’lar, Panahi’ler... Tarihte bölgeye örnek olmuş bir ülkeden, kültürden söz ediyoruz. Osmanlılar bir dönem İran’ı taklit ediyor. Bu medeniyet zamanı içinde yönetimler tarafından aşağı çekilmiş, ama o medeniyetten kalma bir potansiyel var. O potansi-

yele yasakla girdiğin, onu yasakla zorladığın zaman, bir yerden patlar. Buna bağlıyorum bu yaratıcılığı. Yasakla boğuşuyorlar ve özgün bir şey çıkıyor ortaya. Yasaklardan yılmıyorlar, biraz bizim tersimiz. Bizde yasaklar yıldırır, küstürür, sadece konuşturur, işe dönüştürmez. Onlar çeşitli pozisyonlar tutarak, yaparak, üretirken karşı çıkıyorlar. Film yapma yaşağı olan Cafer Panahi, son filmi "Bu Bir Film Değildir"de yapamadığı filmi evindeki odasında anlatarak yapıyor. "Bir Ayrılık" ise şu bakımdan ilginçti; el kamerası kullanıyor, giriyor, çıkıyor, hareketli, karakterler çok canlı, harıl harıl bir film. Ve içerden bir sürü toplumsal, yapısal mesele anlatıyor. Sinemasına alıştığımız diğer İran entelektüellerine göre anlatımı daha ticarî bulunabilir, ama daha kanlı canlıydı, meselesini daha doğrudan anlatıyordu.

Dün Türkiye sinemasının çok acı bir kaybı oldu.

Seyfi Teoman...

Şöyle bir şey hissettim; sadece Seyfi'yi kaybetmedik, bir gelecek de kaybettik... Genç yaşta ölümün öyle bir farkı var. Kaza geçirdiğinden bir hafta sonra, yeni filmi için Turizm Bakanlığı'ndan fon çıktı, onaylandı. Film çekecekti. Umut vaat eden, çok istekli bir sinemacıydı. Çok acıklı bir durum, çok acıklı. İki film çekti, biri "Tatil Kitabı", ödül aldı, onunla ismi duyuldu. İkinci filmi, "Bizim Büyük Çaresizliğimiz" geçen sene Berlin Film Festivali'nde gösterildi. Çok umut vaat ediyordu.

İlk işlerinden konuştuk, biraz da ilk esin perinden konuşalım, El Lissitzky'den...

(gülüyor) El Lissitzky beni çok etkileyenlerden biri. Özellikle "Yeni Kitap" manifestosu. Kitap tasarımcısı deriz ya biz, o "kitap konstrüktörü" diyor, inşaatı yapan adam. Doğru. Kitap benim için de bir mekândır. Tasarımcı mekânı inşa ediyor. Konstrüktivistler, o düşünce, o dönem bambaşka bir şeydir.

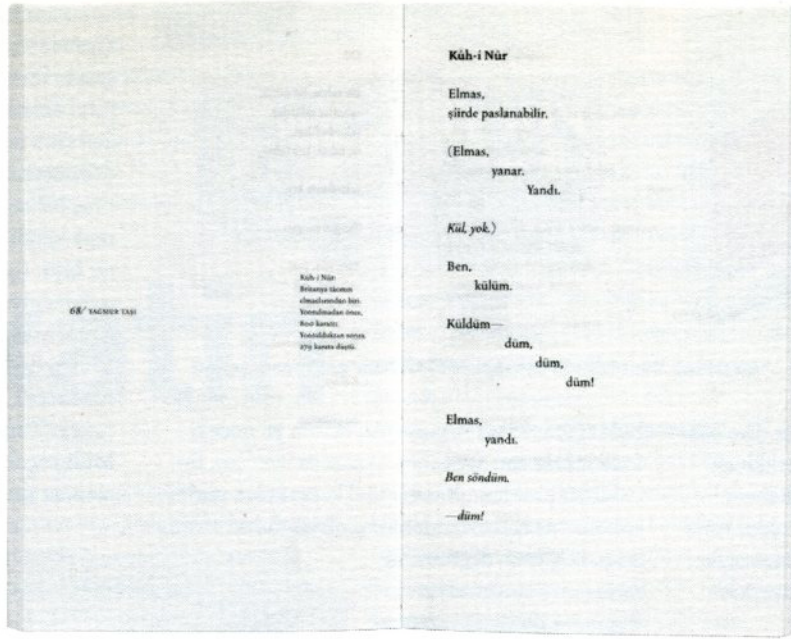
Sergide bir konferans afişi var:

"Bülent Erkmen'in Tasarımlarında Geçicilik, Kalıcılık Sorunsalı." Aykut Köksal özetle ne anlattı o konferansta?

İki buçuk saat sürmüştü o konuşma. Çok özetle, şuna vurgu vardı: Ben zamanı bir tasarım unsuru olarak görüyorum. Benim için tekrarlar var. İz sürmek var, bir şeyin izinden gidiyorum. Şu an bir şey gibi durmayan bir şey, belli bir tekrarla ya da belli bir zaman içinde, kendi formunu oluşturabilir. Bu meseleyi Aykut'un kendi ifade formu içinde irdelediği bir konuşmaydı.

Az önce "bugünün estetiğine ya da anlayışına teslim oluyoruz" dedin. Zamanın ruhuna teslim olmamak diyebilir miyiz senin sorunsalına?

Dışarda durmak... Kendi izini, kendi yolunu oluşturmak. Burada bir akım varsa, bu akımın içinde

Seyhan Erözçelik'in "Yağmur Taşı" adlı kitabının sayfa tasarımı (üstte), Bülent Erkmen'in ilk işlerinden örnekler (yan sayfada ve altta)

kalma yerine, kendi yolunu açmak. Akımın içinde gidersen, sağa dönünce, birlikte sağa dönüyorsun ya da herkes sağa dönüyor, sen burada kalıyor-sun... Dışardan, kendinden menkul bir iz sürmek, bir iz bırakmak... Ne moda olursun, ne modası geçmiş olursun...

Yüz senin için çok temel bir unsur. "Unplugged Faces" adlı serginde kendi yüzün de var. "Son İşler" in kataloğunun kapağına da onu koymuşsun. Yüz senin için niye bu kadar önemli?

Katalogda, yaptığım işlerin toplamı var; o işler toplamının aidiyeti onu yapan kişinin yüzü. Nüfus cüzdanımıza yüzümüzü koyarız. Yüz, bedenim mührüdür. Ben bu yüzle benim. Ayrıca da, akla en yakın yer. Görünmeyen aklı görünür kulan yer. "Unplugged Faces" sergisi için dünyanın çeşitli yerlerinden seksene yakın tasarımcıya mektup yazdım, "kendi kendinize, kendi yüzünüze bir şey yapın, fotoğrafı kaydedin ve bana gönderin" dedim. Fotoğrafı bir kayıt aracı gibi görüyorum, ses kaydı gibi. Adı üstünde, "Unplugged", hiçbir efekt

yok, hiçbir dijital müdahale yok, tashih bile yok.

"Yüzünüze yaptıklarınız sizi temsil etsin ve kendi yüzünüzü sabun köpüğüyle kaplamışsın. O tercihin sebep-i hikmeti ne?"

Gösterirken göstermemekle ilgili bir şey... Bir de, temizlik malzemesiyle, uçucu, tuhaf bir şeyle örtmek. Birçok şeyi yaptıktan sonra böyle hissediyorum: Bir tür arınma, bir tür günah çıkarma... Yüzünü yıkama. Yüzümüzü yıkarız, bakarız ya aynaya, bir an bir şeye benzetmeyiz. (gülüyor)

Beckett'in yüzüne ne diyorsun?

Müthiş! Müthiş! Dağlar, ovalar, yarıklar, girintiler, çıkıntılar... Yüzün üzerinde çok yer değişikliği var, ama bütünü yer değiştiriyor. Bu kelime çok hoşuma gider: Takallus etme. Büzülüp çekilme. Beckett'inki takallus etmiş bir yüz. Müthiş bir yüz. Yüz kendi kendine müdahalesini yapmış...

Aslı Mertan'ın "Bir Göbek Dansözünün Sonsuzlukla İmtihanı" adlı kitabının kapağının ilginç bir hikâyesi var. Fatih Özgüven'in öykü kitabı için geliştirdiğin fikirle başlıyor. Özgüven'in uygun bulmaması üzerine sekiz yıl rafta kalan o fikir Aslı Mertan'ın kitabında cisimleşiyor. O kapakla "Unplugged Faces" da kendi yüzüne yaptığın arasında bir paralellik de var. Aslı Mertan, Evrensel'deki söyleşide şöyle

diyor: "Bülent Erkmen tasarımı bitirdiğinde, açığı, ilk önce ne söyleyeceğimi bilemedim. Önce yeşim taşı gibi güzelim bir şey gördüğünüzü sanıyorsunuz, sonra bir bakıyorsunuz, üzeri kıllı bir sabun, iğrenç bir şey. Bir temizlik unsuru, ama pis. Tek bir imgede hayret verici bir diyalektik."

Evet, dediği gibi. (gülüyor) Aslı Mertan'ı çok eskiden, Kumpanya'yla iş yaparken tanıdım. Küçük küçük oyunlar yazardı. "Ayşegül Kanada'da"yı kendisi sahneye koymuştu. Bir gün bana küçük bir kitap maketi getirdi. Kendi kendine yapmış... Oturdum, bir-iki sayfasını çevirdim, bir tane okudum, bir tane daha okudum, bir tane daha okudum. Ben öyle kolay kapılmam. Kapıldım, bitirdim. Sonra, bir kenara koydum, "sacağı sacağına yanılmış olabilirim" diye düşündüm. Bir süre sonra, bir daha okudum. Çok ilgimi çekti. Bunun üzerine, Metis'e gönderdim. Metis'ten çıkmasını istiyordum, ama olmadı. Everest'ten çıktı.

"Doğduğum yeri ve zamanı / Anamı, babamı, yalnızlığı / Soramadığım tüm soruları / Soramadığım tüm yaraları / özene

bezene ben seçtim..." Aslı Mertan'ın bu dizelerini okurken, insan ister istemez, senin doğduğum yeri, zamanı, anneni, babanı merak ediyor.

Babam Kıbrıslı, Lefkoşa'dan. Buraya geliyor, hukuk okuyor. Hâkim, ağır ceza hâkimi. Çeşitli şehirlerde görev yaptıktan sonra Adapazarı'nda emekli oldu, İstanbul'a yerleşti. Annem bir cumhuriyet dönemi bürokratinin kızı. Babası

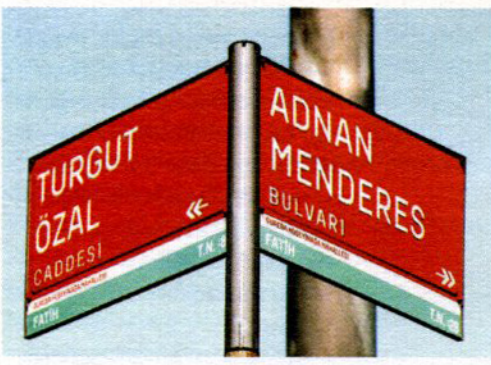
en son Kadıköy'de kaymakamdı. Bir memur aile. Ben Antalya'da doğdum.

İlk ve ortayı Adapazarı'nda okudum.

Baba tarafı Kıbrıs'ta ne iş yapıyor?

Buranın Hacı Bekir'i neyse, oranınki de babamın

BEK'in tasarladığı İstanbul sokak levhaları... "Bir Göbek Dansözünün Sonsuzlukla İmtihanı"nın kapağı (altta)

amcası; Bedevî Pastanesi. Aile, Bedevîler diye biliyor. Ailenin diğer fertleri Dışişleri ağırlıklı işlerde. Bildiğim kadarıyla çoğu Talat'çı. Babam Erkmen soyadını alınca, hepsi Erkmen oldu. Ama benim Kıbrıs'la pek ilişkim yok. Aile meselesiyle bir ilişkim yok, Kıbrıs'takilerle de, Türkiye'dekilerle de yok.

"Son İşler'de Seyhan Erözçelik'in "Yağmur Taşı" da var. "Kûh-i Nûr" adlı şiirin olduğu sayfayı sergiye koymak, o kitaptaki en sevdiğin şiir olduğu için mi, tasarıma dair bir nedenle mi?

Hem şiirini hem şiirselliğin tasarımı ilişkisindeki meseleleri anlattığı için. O sayfa düzeninin prensibi şu: Yan yana yazsaydı ne olacaksa, onu bir satır aşağı indirdim sadece, bir başka edisyonda bu satır aralıklarını açmasınlar, değiştirmesinler diye. Bunu kendisine de anlattım. Bu işin bir matematiği vardı.

Bu vesileyle geçen yaz yitirdiğimiz Seyhan Erözçelik'i analım. Nasıl bir şairdi sence?

Çok damardan giriyordu kerata. Bir kimya deneyi yapar gibi şiir yazıyordu. Başka hiçbir şey görmüyordu ama. Başka alanlarda neredeyse hiç konuşamazdı onunla. Ama kendi alanında hakikaten damardan giriyordu. Hele son zamanları... İlk dönem şiirlerini daha "şiirik" bulurum. O yeteneğinin göstergesiydi. Sonradan laboratuara soktu yeteneğini. "Yağmur Taşı", laboratuvar dönemidir bence.

Artık her köşede karşımıza çıkıyorsunuz; ne zaman bir sokak ismi görsek kulağımızı çınlatıyoruz. İstanbul'un sokak tabelalarını tasarlayan nasıl oldu?

İstanbul Belediyesi kentsel gelişim başlıklı bir bölüm kurmuş, bana panik içinde geldiler, çünkü sokak tabelaları yapılmaya başlanmış, başlangıç yeri olarak da Sultanahmet alınmış. Ve eski Osmanlı motiflerinden, süslerinden bir şeyler yapılmış. Onlara şunu anlattım: Tamam, diyelim ki bir değer bu, ama geçmiş bir dönemin değeri. Geçmiş döneme ait bir değeri bugün alıp kullanmak doğru değil, biz bugünün değerini yarattım. Geleceğe bugüne dair bir değer bıraktım. Louvre'un ortasına, onunla aynı dönemden bir bina konmadı, bugünün mimarî anlayışını temsil eden bir cam piramid kondu. Sokak tabelalarına ilişkin o talep, o istek de, Taksim'in ortasına bin yıl önceki kışla binasının aynısını koymak da, Nişantaşı'nda güzelim modernist binaları yıkıp Keten İnşaat'ın yaptığı plastik binaları koymak da ve takdir ettiğim, entelektüel performansını da, polemikçi yanını da çok ilginç

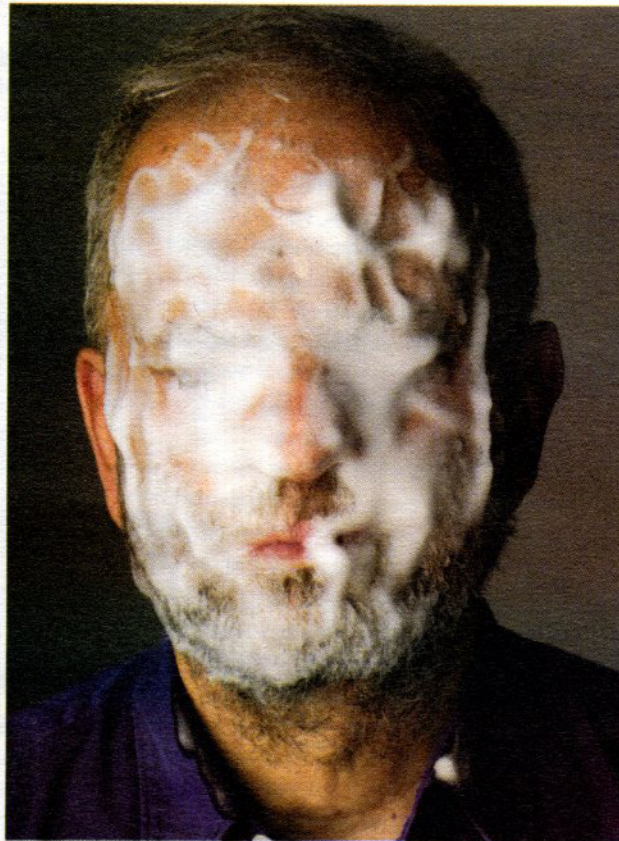
bulduğum Sevan Nişanyan'ın iki bin yıl önceki kaya mezarının aynısını yapması da aynı şey. Bu ciddi bir problem. Entelektüel kapasiteler, performanslar ne kadar farklı olursa olsun, tuhaf bir "bu ânın, bugünün değerini yaratamama" durumu var.

Bugünün değerini yaratmadıkça, eski değeri bulup aynısını yapma belasıyla karşı karşıyayız. Tarihin taklidini yapmak tarih yaratmaz ki. Tarih, bugünün değerleriyle yaratılır. Zamanın belediye meclisi kararıyla yıkılma kararı alınmış bir binanın aynısını bugün başka bir meclis kararıyla yapmak! Aynı binayı! Bunu anlamıyorum!

Sokak tabelalarındaki renk ve hurufat seçimini neleri göz önüne alarak yaptın?

Karakter tasarımı, BEK'te çalışma arkadaşlarımdan Yetkin Başarır'ın. Renge gelince, işaret değeri açısından renk çok önemlidir. Tabelaların temel kimlik rengi "Ral 3001" veya "Pantone 1945" olarak bilinen bir kırmızı. Isısı olan, geçmiş olan, hep oradaymış gibi duran

"Unplugged Bülent Erkmen"

"güngörmüş" bir renk. "Tüm zamanların rengi" diyebiliriz. Metin Erksan o renk seçimini çok beğendi, Cumhuriyet'te bir yazı yazdı. Yazıda özetle şunu anlatıyor: "Tabelalar eskiden maviydi, nereden çıktı pis Yunanın o mavisi, halbuki kırmızı çok doğru, Türkün dökülmüş kanı..." Onun üzerine, bir mail yazdım. "Rengin milliyeti yoktur, renk kendi başına bir değerdir..." Ve ilişkimiz tekrar bitti. (gülüyor) Renk demişken; şu kapağı (Arredamento, Mayıs 2005) konferanslarda gösteriyorum. Konusu, Türkiye'de milliyetçilik. "Bu nedir?" diyorum, herkes "Türk bayrağı" diyor. Kırmızı ve beyaz kumaş parçalarını bir arada görünce "Türk bayrağı" demek, işte milliyetçilik bu! Milliyetçilik görünende olan bir şey değil, kafada olan bir şey; bu, beyaz bir kumaşla kırmızı bir kumaşın üst üste katlanmış hali. Bu kadar. Mesele, görüntüde olan bir şey değil, bizde olan bir şey.

Hepsi bir yana, "Türkiye bayrağı" denmesi gerekmiyor mu?

"Türkiye Bayrağı" diyebilenlerin bu algı yanlışlığına düşeceğini sanmıyorum!

Futbola ilgin var mı? Şike işleri takip etmiyor musun?

Hiç ilgim yok, "şike" durumunu da gerektiği kadar takip ediyorum. Futbol fanatizminin ne olduğunu Cengiz Çandar'da gördüm... Aziz Yıldırım ilk tutuklandığında,

Cengiz Çandar "stadın ismini Yıldırım yapalım" dedi, "başkanın ismini verelim". Ne diyeceksin? Galatasaray'ın 100. yılı için BEK'te, Yetkin'e (Başarır) yaptırdığım "aslan" logosunun içinde FB yazısı buldular. Bir köşe yazarı ciddi ciddi yazdı bunu. Taraftarlık böyle bir şey. Bir kara sevda, bir körlük... Maço bir erkeğin aşk sandığı tutkusu gibi. Sevdiğime benim gözümle bakmayan gözler kör olsun hali. Sosyal patlamanın olmamasının bir sebebi de futbol fanatizmi olabilir; patlamalar buralarda oluyor!

Futbola hiç ilgin olmadığını söyledin ama, yine de tuttuğun ya da çocukluğunda tuttuğun bir takım var mı?

Çocukken bilyelerle kurduğum futbol takımları halının üstünde karşılaşırlar ve ben sanki ismi Beşiktaş olan takımın kazanmasını istedim hep!

Başka hangi oyunları oynamayı severdin?

Yalnız bir çocuktum, kendimle oynardım. "Kovboyculuk" oynar, yumruğu atan da, yiyen de ben olurum. Yattığım yerde bacaklarımı üst üste atarak vücudumla yaptığım gemi, ağızla çıkardığım fırtına sesiyle oradan oraya yatar, gemiye binen korsanlar iki elimi parmaklarıyla gemidekileri kılıçtan geçirirdi. Biraz daha büyüyünce de, en ince ayrıntılarına kadar kartonla yaptığım Amerikan uçak gemisinin üstüne uçakları ve bütün rütbeleriyle subayları tutturur, sonra benzin döküp yakar, sonra söndürür, sonra da ölü ve yaralıları ayırır, geminin yanan yerlerini tamir ederdim. (gülüyor) +